

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 47 kronor

Nr 1-2006

Kronprinsesans hedrar
den 27 januari

Redaktören har ordet

En kväll förra veckan glömde jag att stänga av badkarskranen, om jag minns rätt var det andra gången jag glömde att vrida åt kranen under vårt långa äktenskap. Maja frågade mig "måste du *alltid* låta badkarskranen stå och droppa". Jag har genom åren vant mig vid hennes små anklagelser. På sistone har hon börjat anklaga mig för att *alltid* glömma mina nycklar, att *alltid* glömma att fylla bensin och *alltid* glömma mobiltelefonen. Men hon har aldrig kommit med några irriterande påpekande om att jag *alltid* tagit hem avlöningen eller *alltid* tar med henne på bio. På den tiden då jag rökte sa hon "måste du *alltid* spilla askan på mattan"

För en tid sedan skulle vi fara och hälsa på ett par vänner i det där nya radhusområdet söder om stan. Det är inte nog med att alla radhusen ser likadana ut där, gatorna är lagda i slingor och krökar, förmodligen för att radhusen inte ska se likadana ut. Det var mycket förvillande. Vi hade bara cirklat runt i tio minuter när Maja säger "Det är då märkvärdigt att du *alltid* ska köra vilse". Men Maja när körde jag vilse sist? "Förra sommaren då vi skulle till den där sportaffären för att justera motionscykeln" Jag suckade, men snälla Maja sportaffären hade ju upphört och det var en ny affär i den lokalen, det var därför jag inte hittade den. En gång kom jag inklafsande efter att ha vart ute med hunden på kvällen i hållande regn, det första jag fick höra "måste du *alltid* släpa in lassvis med lera i hallen"?

Jag tänker tillbaks då min kompanjon fyllde femtiofem år och han skulle bjuda på herrmiddag. Försiktigt och med många beklaganden sa jag till Maja att jag måste nog gå på den där middagen. Det höll hon med om.

"Fast jag tycker verkligen inte om att du *alltid* går bort och lämnar mig ensam om kvällarna"

Men snälla Maja, sist jag lämnade dig ensam en kväll var sommaren 77 då stormen svepte över Sörmland och alla karlar måste ut och hjälpa till med röjningsarbe-

Fred Taikon och Bengt O Björklund, framför sitter Rosario Taikon Ali och Maja-Lena Taikon.

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
070-712 39 91

E-mail: fredt@telia.com

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,
Rosario Ali Taikon
och Bengt O Björklund.

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang, föredrag och möten.

Vi tar emot texter på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten:
fredt@telia.com

tet. Hennes kommentar var "Du ska då *alltid* överdriva". Suck. En dag bestämde jag mig att göra någonting åt det där, det började växa mig över huvudet. Jag hade en plan och när lastbilen hade åkt i väg efter att ha tippat av sin last, bad jag Maja komma ut på garageplan. När hon fick se det tre kubikmeter höga askberget skrek hon "Vad i helvete är det där". Precis vad

Innehåll:

Vi måste våga	sid.	3
Insändarsidan	sid.	4
Mångfald och vardagsrasism	sid.	5
27 Januari på Rekarne-gymnasiet	sid.	5
Redbergsskolan	sid	6
27 januari	sid.	7-13
Turkiet	sid.	14
En romsk allkonstnär	sid.	15
Romskt sykollektiv	sid.	16
Romska författare möts	sid	18-19
Förkämpar på Nalen	sid	20-21
Rom får humanistpris	sid	22
Utlandsnotiser	sid	23
Gamla bilder berättar	sid.	24-25
Recept	sid.	26-27

På framsidan Kronprinsessan Viktoria den 27 januari med Zanyar Adami.

Våra bidragsgivare

Kulturförvaltningen
Statens Kulturråd

Tryckeri All Duplo ISSN 1651-3258

jag hade väntat mig. Jo det är tre hundra kilo aska. Jag har räknat och kommit fram till att exakt så mycket aska skulle ligga på vår matta om jag alltid spillde askan på mattan, fram till att jag slutat att röka. Maja tittade på berget av askan sedan på mig och sa "Då är det väl tur att jag *alltid* dammsuger upp efter dig" sa hon och gick in.

Vi måste våga stå för att vi är romer

Text: Mirelle Gyllenbäck

Som rom blir man många gånger bemött utifrån andra människors fördomar. Många förväntar sig att man ska bete sig på ett visst sätt, tala på ett visst sätt och se majoritetsbefolkningen som ett hot mot de trygga värderingar, tankar och åsikter som man har fått sen barn- domen. Livet lunkar på. Barnen växer upp och här står vi, vi som är ungdomar nu. Hur ska vi påverka den framtid som vi vill leva i? Den framtid som vi vill se våra egna barn växa upp i. För ingen vill väl att ens barn ska leva i en värld full av rasism och fördomar? Förändringar har skett de senaste 20-30 åren. Allt fler romer fullföljer sin skolgång, många är ute i arbetslivet och gör sin plikt som samhällsmedborgare. Inte ska vi väl stanna i vår utveckling bara för att det ser bra ut nu? Arbetet med dessa frågor måste fortgå parallellt med livet. Att romska frågor i dag är en angelägenhet kan vi tacka bland annat de många eldsjälar för som oavsett motgångar har brunnit för dessa frågor. En värld ska präglas av respekt och ödmjukhet. Rom gentemot gajé. Gajé gentemot rom.

Som rom är det svårt att inte vara bitter. Alla händelser och företeelser många romer har varit med om, både idag och

igår, är faktorer som har format oss som individer. Oavsett vad som än har hänt så går livet vidare. Vi kan inte utgå från allt tragiskt som har hänt. Vi måste se positivt på framtiden och se till att de förändringar som har skett blir kvarstående och fortsätta arbeta aktivt med de frågor som är viktiga för oss romer.

Ingen människa har rätt att kränka, missgynna eller särbehandla andra människor. Detta strider mot de mänskliga rättigheterna. Vi människor är lika mycket värda, oavsett vilken etnicitet vi tillhör. Ingen av oss ska behöva skämmas för att vara rom. Ingen ska behöva ta ansvar för andras negativa handlingar, vilket tyvärr många romer tvingas att göra. Utifrån den lilla grupp som inte sköter sig, blir vi andra som sköter oss generaliserade.

Vi måste våga stå för att vi är romer, speciellt vi som är unga. Inget barn eller ungdom ska behöva skämmas för att vara rom. Att vara rom är vår stolthet, men självklart kan man inte alltid använda sin romska identitet som referens, många faktorer väger in som till exempel vilka färdigheter och kunskaper man har. "Vi finns, vi verkar och vi är" är en princip alla människor borde utgå ifrån.

En av de viktigaste delarna inom

integrationen är utbildning, oavsett vilken minoritet vi än kommer ifrån.

Kunskap är makt. Med utbildning är det enklare att komma in i olika sammanhang som man kanske inte alltid kan utan utbildning. Vill man att förändringar ska ske måste man själv göra något åt saken, och första steget i rätt riktning är utbildning.

Det viktigaste är att fler romer finns och verkar i bland annat skolorna och arbetslivet.

Vi lever i ett mångkulturellt samhälle där respekt och ödmjukhet ska prioriteras. Att bli mer integrerad i samhället behöver inte betyda att man måste tappa eller lämna bort en bit av sin identitet. Tvärtom. Genom mer insikt i hur samhället fungerar blir man också starkare i sig själv, men även genom mer kunskap om hur vi tillsammans kan arbeta för ett mer jämlikt samhälle. Genom kunskap och utbildning, som leder till inflytande och makt, har vi större möjligheter att förbättra och förändra situationen för oss själva.

Både samhället och romerna har en lång väg att vandra med sin inställning till varandra, men jag tror att idag, med det pågående arbetet, har vi kommit ett steg i rätt riktning.

Insändarsidan

É Romani Glinda Rolig och spännande läsning

Än en gång har jag fått ett fullmatat nummer av den romska tidskriften "É Romani Glinda" i mina händer och som gett mig glädje vid flera tillfällen. Fred och Maja-Lena Taikon gör ett fantastiskt jobb tillsammans med Rosario Taikon och Bengt O Björklund. En mycket professionellt gjord tidskrift – kanske den mest professionella i Skandinavien. Seriöst material blandas med humor och värme. Rapporter från olika möten, intervjuer med olika romer och ibland även med resande, artiklar om läget för romer i andra länder, matrecept och en av höjderna "Gamla kära bilder berättar".

Så snart något tilldrar sig som handlar om romer kommer Fred med sin inspelningsapparat, penna och block i högsta hugg och Rosario med sin kamera och/eller video. Det som skrivs, fotogra-

feras och dokumenteras idag är historia i morgon. Allt det som publiceras i É Romani Glinda är därför av viktigt historiskt värde för kommande romska generationer och för framtidens forskare.

Ibland förvånas jag över Freds idoghet och energi, och hur han lyckas ta sig fram på en snitslad bana som bitvis kan vara minerad och utlösa debatt och kritik. Som yrkesverksam journalist och reporter inom public serviceradion är jag imponerad över hur Fred målinriktat strävar efter att följa de spelregler som gäller inom pressen: saklighet och objektivitet. Om det över huvud taget är möjligt för någon enda skribent att uppnå detta.

Under de år, som jag läst É Romani Glinda, har jag fått uppfattningen att tidningen i första hand är till för olika romska grupper, att redaktionen även uppmärksammar de resande. I Sverige finns ingen motsvarande publikation för resande. Under 1990-talet utgavs i olika

omgångar "Drabrikan", en tidskrift skriven av resande, som hade många intressanta artiklar, men som tråkigt nog verkar ligga i träda idag, eller i varje fall gå på lågvarv.

I Norge har de resande en egen tidskrift "Fri som Fuglen" utgiven av Taternes Landsforening (tidigare Romanifolkets Landsforening). Under de sju år som tidningen funnits har jag sett hur den utvecklats från en enkel A4-sida till att idag tryckas i samma format som É Romani Glinda, med innehållsrika artiklar om de resande i Norge, och med stora fina färgbilder. Jag hoppas att Sveriges resande i framtiden får möjlighet att ge ut en periodisk tidskrift i egen regi som är gjord på samma professionella sätt som É Romani Glinda och lika helhetstäckande som "Fri som Fuglen".

**Bo Hazell, producent på Sveriges Radio
och författare till boken "Resandefolket -
från tattare till traveller".**

Jag vill uttrycka min uppskattning för tidskriften E Romani Glinda. En liknande bevakning av romsk kultur och av pågående politiskt arbetet för romernas rättigheter har inte funnits förut i Sverige. I varje nummer kommer flera röster till tals, röster från olika romska grupper. Reportage från både Sverige och andra länder är spännande att ta del av. Bildmaterialet är rikt och intressant. De återkommande sidorna "Gamla kära bilder berättar" och matlagningen piggar upp. Jag tycker att den lilla redaktionen gör en unik kulturinsats!

Gunilla Lundgren (författare)

Vi ska dela med oss av våra insikter, men inte förvänta oss att någon vill ha dem.

Lögnen kan aldrig leva, sanning kan aldrig dö.

SP

Jag vill bara säga en sak . Jag tycker att er hemsida är väldigt bra. Jag har läst allt, som finns där. Jag tycker att detta är väldigt bra för romerna, att få kunna läsa detta. Jag kommer också berätta för alla mina vänner om denna hemsida.

Tidningen upplever jag som vår egen romska Aftonbladet, för man får insyn i vad som händer med våra romer i Sverige och i världen och det där med föreningslivet.

Mvh Michel

Vill tacka Er för den fina tidningen gör!
Keep going.
Allt Gott!

Stefan Paul.

Från och med detta nummer, i mån av plats, kommer vi att ha en insändarsida, där ni läsare får komma till tals. Ordet är fritt! Ni får skriva om vad ni vill, dock förbehåller sig redaktionen rätten att redigera insända texter och att endast publicera dem som är av en allmängiltig karaktär.

Kanske blir det en skribent som fyller hela sidan eller så blir det flera. Det spelar ingen roll, men vi ser gärna att ni hör av er!

Ni får gärna skicka in hela artiklar till påseende också.

Välkomna!

Mångfald och vardagsrasism

I Enköpings bibliotek samlades den 8 februari ett 40-tal personer för att höra Oscar Pripps föreläsning om mångfald och vardagsrasism. Föreläsning anordnades av Medborgarskolan som i år arbetar mycket med mångkulturella teman.

Oscar Pripp är etnolog på Södertörns högskola och har varit verksam vid Mångkulturellt centrum i Botkyrka. Han har även skrivit rapporten "Tid för mångfald" som regeringen beställde av Mångkulturellt centrum.

Oscar Pripp använde Hans Caldaras bok, "I betraktarens ögon" som exempel på hur annorlunda olika människor uppfattar samma händelseförlopp.

– Det var intressant att läsa och känna igen sig i det som hänt i tiden, till exempel Ingo Johanssons världsmästerskap, och jämföra med hur min omgivning såg ut vid samma tidpunkt. Det var stora skillnader, men ändå levde vi i samma land och i samma tid, förklarade Oscar.

För att kunna förstå medmänniskor och olika kulturer måste vi se saker ur olika perspektiv och förstå att den andres vardag kan vara helt olik min egen, även om vi bor och lever som grannar. Annars kan vi aldrig se behovet av förändringar.

Oscar Pripp tog upp ämnen som är viktiga idag till exempel strukturell diskriminering, kulturell rasism, vardagsrasism och etnisk representation. Det som var mest intressant var när han pratade om representation, när det finns människor från olika klasser och kulturer i alla positioner i samhället, inte bara någon enstaka förebild. Han berättade om England, där man "tvingar" skolor till att anställa personer med utländskt ursprung för att alla ska vara representerade i samhället.

– De skolor som inte anställer, förlorar

en del av sina bidrag som straff och de som föregår med gott exempel får ökade bidrag.

Varför har han då intresserat sig för dessa frågor? Det vet han inte riktigt.

– Drivkraften att jobba för jämlikhet har blivit mer av ett kall än ett jobb, säger han. Jag växte upp i Sollentuna och romer och de romska lägren var något man föraktade och undvek. Ända upp till

27 Januari på Rekarnegymnasiet i Eskilstuna

Judith Kupersmidt och jag träffade fyra klasser på Rekarnegymnasiet i Eskilstuna under Förintelsedagen. Påfallande många hade dock inte en aning om vad det var för dag. Tanken med vårt besök var att visa att det som hände då, även kan hända idag.

Vi berättade att det var vanliga människor som utfört dessa hemska dåd, inte onda psykopater, utan det var mjölkbudet, läraren, affärsbiträdet med flera. Ungdomarna hade svårt att förstå detta och undrade hur det kunnat ske. En vanlig människa gör inte sådant, var en av kommentarerna. Efter en viss diskussion kom vi fram till att det fortfarande händer idag, folkmorden i Rwanda, den etniska rensningen i forna Jugoslavien och att det kan hända här i Sverige.

Vi tog upp vad vi kan göra för att se till att det inte sker igen.

vuxenåldern hade jag dessa fördomar, ända tills jag mötte spanska romer boende i Rinkeby.

Det fick honom att upptäcka motsatsen. Idag arbetar han för att romer ska få det bättre i samhället. Med sina föreläsningar arbetar han för att öka förståelsen om olika kulturer, för att samhället ska förstå fördelarna med mångfald.

På sina föreläsningar runt om i Sverige möter han det svenska folket och deras djupt inrotade fördomar.

– Kommentarer som "det går inte att integrera romer, de är offer för sin egen kultur" är ganska vanliga på föreläsningarna.

Oscar tror att bästa vägen till förändring är representation, attitydförändring räcker inte, men måste göras parallellt med det.

Susanna Hedman

Vi pratade även om attityder och fördomar mot romer. Jag berättade om romsk historia och förklarade att även om vi är olika så är vi ändå lika. Jag fick väldigt mycket frågor om romer, till exempel hur vi lever, om det stämmer att hela släkten bor i samma lägenhet och så vidare.

Intresset var stort, och tiden räckte inte till för alla frågor och diskussioner som dök upp, men det som gjorde mig gladast under den dagen var inte alla frågorna utan det som hände när jag var klar.

Det kom fram ungdomar som sa att deras attityd mot romer var förändrad, att de inte hade kunnat tänka sig hur det är att leva som rom i Sverige idag, att de varit rädda, men nu förstod att vi inte är farliga eller konstiga.

Jag uppnådde mitt syfte den dagen, att få någon att se på oss romer ur en annorlunda synvinkel, en förändrad attityd och viktigaste av allt, att visa att vi kan vara jämlikar över kulturgränserna.

Susanna Hedman

*Några av eleverna
i Redbergsskolan.*

Ambitiösa elever

I den gamla folkskolan Redbergsskolan i Göteborg håller Studieförbundet Vuxenskolan till. På andra våningen bedrivs undervisning för vuxna romer.

Verksamheten är inne på sitt tredje år och det är ett samarbete mellan Vuxenskolan och Vuxenutbildningsförvaltningen i Göteborg.

– Vi vänder oss till romer mellan 16 och 45 år som är födda i Sverige och det vi erbjuder är grundskolekompetens, säger Susanne Brunnander som är en av tre lärare. Hon har tidigare arbetat med undervisning för invandrarelever.

Höga ambitioner

Anna, Nadja, Sofia och Sara sitter vid bänkarna och gör en skrivövning. Flera av dem vill läsa vidare när de fått grundskolekompetens.

– Jag vill bli kock, säger Sara. Hon trivs i klassen och med lärarna. De lyssnar och känns som en del av min familj, säger Sara. Hon berättar att hon och de andra eleverna också träffas ibland på fritiden.

– Jag gick i Svenska för invandrare förut, säger Anna. Det var inte bra. Jag är ju född i Sverige och hamnade med en

grupp som inte kunde ett ord svenska. Allt gick långsamt och jag lärde mig inget. Det var på för låg nivå, säger hon.

Alla tycker det är bra att klassen består av enbart romer.

– Det känns som ett lyft, att vi blir sedda, säger James som sitter lite bredvid, framför en dator.

Finns plats för fler

Just nu är det arton elever i klassen och ytterligare fem är inskrivna. Det finns plats för fler och utbildningsanordnarna vet att det finns fler romer i Göteborgsområdet som har behov av grundskolekompetens och som vill utbilda sig.

– Problemet är att nå alla, säger Susanne Brunnander. Hon tycker att utbildningen fungerar bra. Vi har rätt hög närvaro och flera elever har uppnått grundskolekompetens i kärnämnen.

Att alla har sin egen individuella studieplan tror Susanne Brunnander underlättnar.

– Ja det är nödvändigt, eleverna är kunskapsmässigt på så väldigt olika nivåer. En del är oerhört allmänbildade, men har svårt med vissa saker, några kunde inte skriva sina egna namn när de kom hit.

Susanne Brunnander är kritisk till den vanliga grundskolan. Hon berättar att de haft elever som varit inskrivna i grundskolan i nio år, men nästan aldrig varit där.

– Om andra barn inte visar sig i skolan kommer till slut polisen och hämtar dem. Skolplikten tycks inte tas på allvar när det gäller de romska barnen, säger hon.

Susanne Brunnander berättar att de flesta som läser på Vuxenskolan är oerhört ambitiösa. Hon tror att skolsituationen för romer kommer att bli bättre.

– De av våra elever som har egna barn är måna om att barnen ska få en bättre skolgång än vad de själva haft.

Hon tror att de kommer att uppmuntra barnen och ställa krav på skolan.

Anna Maria Höglund
projektledare för Bildningsbyrån, UR

27 januari – Förintelsens minnesdag

Den 27 januari 1945 befriades Auschwitz - Birkenau i Polen av sovjetiska trupper. Auschwitz - Birkenau var ett av nazisternas största koncentrations- och förintelsläger. 50 år senare högtidlighölls minnet av förintelsen för första gången i Sverige. Sedan 1999 har den 27 januari varit en nationell minnesdag och 2005 deklarerade FN dagen som en internationell minnesdag över förintelsens offer. Nu samlas människor över hela världen på denna dag.

År 2000 inbjöd statsminister Göran Persson till världskonferens i Stockholm med förintelsen som tema. Dit kom ministrar och delegater från många län-

der, däribland tre romer från Sverige.

I samarbete med Forum för Levande Historia, som då var ett informationsprojekt, initierat av Göran Persson och ännu inte en myndighet, fick romerna för första gången i historien möjlighet att uppmärksamma den 27 januari på Kulturhuset i Stockholm.

Sedan dess har romerna i Stockholm uppmärksammat dagen med olika föreläsningar i olika kyrkor med inbjudna talare och ljusständningar. Så var det även detta år.

På Norra real i Stockholm hölls en minnestund med bland andra Mona Sahlin och flera olika workshops. För

musiken stod Hans Caldaras och Roma Hot Music. På Raul Wallenbergs torg talade Heléne Lööw, överintendent vid Forum för levande historia och Zanyar Adami, chefredaktör för tidskriften Gringo. HKH Kronprinsessan, representanter för regering och riksdag samt överlevande från

förintelsen var närvarande.

Romskt kulturcentrum i Stockholm manifesterade dagen med talare som David Gaunt, Gregor Kwiek och Lars Demetri.

På Stallet i Stockholm talade Berit Kalanders om sin mor Anna som satt i olika koncentrationsläger i Polen.

Hans Caldaras och musikerna i Roma Hot Music.

Manifestation på Norra real

På norra real i Stockholm hedrades förintelsens offer den 27 januari med fokus på romer. Minnesstunden arrangerades av Länsstyrelsen och Utbildningsförvaltningen i Stockholms stad i samarbete med andra kommuner och skolor i Stockholms län.

Programmet inleddes med sång och musik av Hans Caldaras och musikerna i Roma Hot Music, ett mycket uppskattat inslag.

Minnesstunden hölls av Crister Mattsson från Forum för Levande historia som bland annat berättade om sin egen romska härkomst. När hans farfar låg på sitt yttersta berättade han om sitt romska ursprung.

– Nu kan jag förstå vad det var för ett konstigt språk han alltid sjöng på, det var romanés. Han kallade mig för tjabo, som betyder pojke på romanés.

Crister Mattsson gav även en bakgrund till den 27 januari

– Mindre än tjugofyra timmar innan lägret befrias, försöker tyskarna göra sig av med de sista spåren genom att spränga gaskammaren och krematoriet. Precis bortanför krematorium nummer fem kan man fortfarande se spränggropparna och i dag, 61 år senare, kan man utan någon

ansträngning se benflisorna i marken.

Tydligare än så är väl kanske inte förintelsen. Att minnas är viktigt. Att minnas för framtiden är att återerövra det som redan är glömt. Allt är inte sagt om förintelsen, allt är inte ihågkommet. Vi har inte det sista svaret på hur och varför det kunde hända; historien tillhör er som går i skolan. Ni som ska växa upp och ta över historien. Historien är er att föra vidare. Ni ska omtolka och berätta för kommande generationer, så att tomrummet blir synligt trots att det inte syns, säger Crister Mattsson.

Efter att Hans Caldaras och hans musikanter spelat ytterligare två sånger var det dags för prisutdelning, som inleddes med att Mona Sahlin höll ett anförande.

– Berthold Brecht skrev en dikt, först så kom man för att hämta judarna, men det brydde jag inte mig om, för jag är inte jude. Sen kom de för att hämta romerna, det struntade jag i, för jag är inte rom. Sen kom de för att hämta bögar, men det

struntade jag fullständigt i, för jag är verkligen inte bög. Sedan kom de för att hämta kommunisterna, men det brydde jag mig absolut inte om, för jag är inte kommunist. Sen kom de för att hämta mig och då fanns det ingen kvar som ville hjälpa till. Det där är också värt att tänka över. Och idag ska vi minnas att den 27 januari 1945 befriades Auschwitz. Vi har lagar som säger att diskriminering på grund av etniskt ursprung är förbjudet och vem är den som har ett annat etniskt ursprung, är det bara turken, greken eller bosniern? Alla har faktiskt ett etniskt ursprung. Därför är detta inte bara en historielektion om vad som hände för 61 år sedan. För det borde vi ha lärt oss, inte bara av Auschwitz, utan även av Bosnien, Serbien och Rwanda och alla de andra platserna på jorden där det har hänt och kommer att hända igen. Antisemitismen finns kvar i Europa och förföljelsen av romer är även nu och inte bara då.

Landshövdingens skolpris, Bästa skolarbetet i Stockholms Län - För tolerans! Mot fördomar!, utdelades till Ekebyhovskolan på Ekerö.

– Ekebyhovskolan får priset för bredden och djupet i sitt arbete mot våld, mobbning och främlingsfientlighet. Så motiverade prisets instiftare och utdelare, landshövding Mats Hellström. Priset bestod av diplom och 5 000 kronor.

Vid minnesstunden mottog även Tullinge gymnasium pris från Emmerich-

Crister Mattsson, Forum för levande historia.

fonden och Mörbyskolan fick pris från Föreningen Förintelsens Överlevande i Sverige samt Micael A. Frieds Stiftelse för förebyggande av rasism, nazism, anti-semitism och främlingsfientlighet.

Den siste talaren var Jonny Michaj, en ung romsk man, som berättade om den glömda förintelsen av romer.

– Vi romer blev inte erkända som offer i förintelsen förrän 1982, och trots detta fick vi romer inte vara med och hedra minnet av våra döda på 50-årsdagen av Auschwitz befrielse 1995. Romerna fick stå utanför Auschwitz inhägnad.

Förföljelsen av romer varken började eller slutade med nazismen.

– När de svenska Rödakorsbussarna kom till Tyskland för att undsätta de lägerfångar som överlevt, gallrades romska överlevande bort. Hur ska man tyda ett sådant agerande? När den så kallade räddningen kommer, väljer de att inte se dig och dina barn och förnekar sen att detta har hänt. Om våra så kallade räddare, vill se oss döda, vart kan vi romer, då vända oss för att få hjälp? Det här är ett öde som tyvärr har förföljt oss romer sedan början av 1400-talet, med andra ord så är inte nazisternas förföljelser av oss romer under andra världskriget, någon ny företeelse. Faktum är att tyskarna redan i början av 1700-talet utfärdade en order om att utrota oss romer. Vår historia är fylld av hat och förföljelser, till och med Sverige har haft en lag som gav svenskarna rätten att döda romska män och våldta romska kvinnor.

Nazisternas doktor Joseph Mengele utförde hemska experiment på levande romska barn, de avrättade hela romska läger ute i skogarna, på flera hundra människor åt gången, de vådasköt ena hälften av romska familjer och tvingade sen den andra hälften att begrava sina familjemedlemmar levande.

I Birkenau avrättade man cirka 4 000 romer under en och samma dag den första augusti 1944.

– Det nazisterna utsatte oss romer för, är det väldigt få människor som ens nämner och hur ska man nämna något som

man vet så lite om? Än idag är man inte riktigt säker på hur många romer som fick sätta livet till under andra världskriget. Vissa säger hundra tusen, andra påstår att fyra miljoner romer fick sätta livet till under nazisternas förföljelser.

Det finns många orsaker till denna ovisshet. Nazisterna avrättade i de flesta fall romerna på plats där de hittades, och de romer som valdes ut till döds- och arbetsläger registrerades inte, därmed fanns det inga bevis för att dessa romer någonsin har existerat.

– Vi romer blev ett vandrande folkslag som fick hålla till i skogar och andra ställen där vi kunde hålla oss undan från omvärldens hat. Vi valde inte denna livsstil, den blev oss påtvingad.

Folk säger "Låt oss minnas denna dag så att detta aldrig ska kunna hända igen".

– Inte långt efter att man har sagt dessa väl valda ord, stiger man åt sidan, och ser på, när romerna återigen blir förföljda och mördade i de forna Öst-staterna. Vad ska man som rom, tycka och känna inför dessa tomma ord, som inte är värda mer

Mona Sahlin.

än pappret de är skrivna på. Att säga något och inte leva upp till det man säger är i mina ögon ingenting värt. Det finns folk som har samlats på denna dag över hela världen för att hedra minnet av dem som fick sätta livet till under förintelsen, men vore det inte finare om vi kunde hedra dessa människors offer genom att behandla deras ättlingar med något så simpelt som vanligt folkvett. Det krävs så lite från varje enskild individ, men så mycket ifrån en hel nation.

Jonny Michaj berättade om den glömda förintelsen av romer.

Romernas liv i Sverige idag

Adam Szoppe under sitt föredrag om romer.

En av åtta parallella workshops på Norra real hölls av Adam Szoppe: Romskt Kulturcentrum – frågor och svar om romernas liv i Sverige idag.

Adam berättade för de elever som samlats i klassrummet om romernas historia, om deras flykt från Indien undan alla krig.

– Romer har många namn i världen, alla av dem är nedsättande. Själva kallar vi oss för rom som betyder människa och man.

När romerna kom till Europa togs man först välvilligt emot, mycket på grund av deras kunskaper i naturläkemedel.

– Men prästerna kände sig hotade och stämplade detta som svart magi. Romska kvinnor brändes på bål som häxor.

Under trettonhundratalet fanns det romska byar i Grekland, men romerna kom att säljas som slavar i Europa vid den här tiden fram till slutet av 1800-talet.

– Det var främst vlakiska romer som förslavades, främst i Östeuropa och det

var också vlakiska romer som kom till Sverige på 1500-talet, romer som Gustav Vasa sedan utvisade till Finland. De romer som inte utvisades gömde sig i befolkningen och många av dem är dagens resande.

1637 blev det skottpengar på romer i Sverige och 1914 infördes reseförbud för romer som gällde fram till 1954.

– Det är ett privilegium att få födas i Sverige, säger Adam Szoppe med ett stort leende. Jag är som ni!

Han berättar om förintelsen.

– Romerna var inte vana vid att någon behandlade dem vänligt, så när någon erbjöd dem tak över huvud och lite värme så följde de självmant med till koncentrationslägren.

Det var inte förrän 1982 som det officiellt erkändes att romer förintats under andra världskriget. Men det som inte fick hända, hände igen bland de romer som bosatt sig på Balkan när kriget i det forna Jugoslavien bröt ut. Då började en blodig utrensning av romer på nytt.

Romska kläder är inne

Hans Caldaras visar bilder i sin workshop på Norra real.

En annan workshop hölls av Hans Caldaras: Utan romernas närvaro i Europa – hur hade då den Europeiska kulturen sett ut.

Hans visar bilder från kriget och bilder på romer i Sverige under 1800-talet, hur romer bodde i lägren i Sverige. Den kunde lika väl vara tagen i ett koncentrationsläger då fattigdomen och misären var likartad. En annan bild

var tagen så sent som 2001 och föreställde romer från Rumänien i permanenta bostäder utan vatten och sanitära möjligheter.

Den romska musiken har en viktig förankring i många länders folkmusik, framför allt i Östeuropa.

– Hade det inte funnits romska musiker i Rumänien hade inte den rumänska musikkulturen existerat. Nittio procent av

den musik som förekommer där är av romskt ursprung.

Hur hade flamencon låtit om inte romer hade kommit till Spanien på 1400-talet, undrar Hans.

– Inte hade den låtit som den gör idag utan romskt inflytande. Även om flamencon redan fanns när romerna kom dit, var det romerna som utvecklade flamencon till vad den är i dag. De som är duktigast på att utöva flamencodans, instrumentering och framför allt sång, är oftast romer.

De spanska flamencokläderna hade inte sett ut som de gör om romerna inte hade varit där.

– De ledande klädvaruhusen runt om i Europa, inte minst i Sverige, säljer idag damkläder inspirerade av romska kläder. Det är modernt att bära lång kjol med volanger och spets. Många damer anammar modet utan att se att det är ett romskt mode. Kläderna är sydda på samma sätt som traditionellt romska kvinnokläder.

RKC hedrar förintelsens offer och överlevande

Även romsk Kulturcentrum i Stockholm hedrade förintelsens offer och överlevande med ett program den 27 januari. Konfransier var Adam Szoppe.

Först att tala var Gregor Kwiek. Han berättade om sin farfar.

– Farfar talade inte om det som hade hänt under andra världskriget förrän långt senare. Då berättade han om hur de hade lekt kurrägömma när de tyska soldaterna kom. För att spara på kulorna slog de romerna med spadar i huvudet, men inte innan de hade grävt sina egna gravar. Farfar såg hur jorden rörde sig.

Gregors familj kom till Sverige i mitten på 60 talet.

– Vi romer har också fördomar mot icke-romer. Berätta inte att du är en rom, sa min mamma när jag skulle gå till skolan. Det är dags för romer och icke-romer att avskaffa alla fördomar.

Gregor avslutar sitt anförande med att läsa Bi Kheresko Bi limoresko, en dikt av Raijko Djuric på romanés. Adam läste den på svenska.

David Gaunt berättade om Auschwitz.

– Vi vet att det fanns 23 000 bokförda romer i Auschwitz. Det var allt från spädbarn till åldringar och många olika yrken fanns representerade. Bara ett fåtal undkom så som Sofia Taikon gjorde. Hon var ung och stark och klarade av slavarbetet.

Auschwitz var bara ett av många ställen där romer pinades under andra världskriget. Listan på arbetsläger, koncentrationsläger och getton där romer pinades är mycket lång. I Österriket till exempel, tvingades romer bära tunga bördor upp för ett berg tills de dog av utmattning och i Transnistrien dumpades romer utan mat och bostad av rumänska myndigheter.

250 000 registrerade romer dog under andra världskriget, med det egentliga antalet är betydligt större.

– Det har aldrig varit lätt att vara rom i Europa, under andra världskriget var det ännu djävligare. Romerna hade ingenstans att gömma sig.

David berättar om sina morföräldrar som var ukrainska judar som fick fly undan pogromerna.

– Man kan ställa sig frågan varför döda alla romer. Var romerna ett hot mot det fascistiska Europa? Vi har aldrig diskuterat vad antiziganism egentligen innebär. Finns det något som förhindrar att detta ska hända igen? Kanske just hedrandet av denna dag kan hindra det.

Adam Szoppe berättade att när de amerikanska bussarna kom till koncentrationslägren ville de ryska romerna inte stiga på de amerikanska bussarna, det ville bara hem till Ryssland.

Andlig spis i form av en predikan tillhandahölls av Pastor Lars Demetri.

– Vårt hemland är himlen. Det är utgångspunkten, att inte glömma. Vi vill att världen ska veta om förintelsen.

Lars berättar om sin oro över att nynazisterna ska ta över den 27 januari.

– Kanske tycker de att det är deras dag, men det är befrielsen vi hedrar. Det som hände är fruktansvärt, det går inte att beskriva.

Lars Demetri gick under en resa i Jerusalem in i ett museum för förintelseoffren. Där går ett ljudspår dygnet runt

David Gaunt.

med röster som läser namnet och ålder på dem som förintades.

– Om det var en gammal man som förintats var det en gammal mans röst som läste, om det var ett barn var det ett barns röst som läste. Det var fruktansvärt. Det gick inte att vara där inne.

Lars tänder ett ljus för alla som befriades den 27 januari 1945.

Lars Demetri.

Kronprinsessan Viktoria under en tyst minut på Raul Wallenbergs torg.

Högtidligt på Raul Wallenbergs torg

På Raul Wallenbergs torg högtidlighölls Förintelsens minnesdag med tal av Heléne Lööw, överintendent vid Forum för levande historia och Zanyar Adami, chefredaktör för tidskriften Gringo. Manifestationen sker i närvaro av HKH Kronprinsessan, representanter för regering och riksdag samt överlevande från Förintelsen.

På Raul Wallenbergs torg brann vårdkasar den 27 januari och den som önskade kunde tända ett ljus. När mörkret började falla höll Heléne Lööw, överintendent för Forum för levande historia, ett tal om Sveriges roll under andra världskriget, om utvisningar ur Sverige och asylsökande judar.

– Martin Wolf, född 1895, från Tyskland, dog Auschwitz. I februari 1938 avslag utrikesdepartementet hans ansökan om inresa till Sverige. I augusti 1942 deporterades han till Auschwitz. Henrietta Fleischman, född 1904 i Österrike, dog i Auschwitz. 1938 avslag utrikesdepartementet hennes ansökan om inresetillstånd i Sverige. 1943 deporteras hon från Theresienstadt till Auschwitz.

Det finns många bilder av Sverige under mellankrigstiden och under andra världskriget.

– Det som hände för 60 år sedan är Europas trauma, något som alla europeiska länder lever i skuggan av och måste förhålla sig till, oavsett om vi var indragna i kriget eller inte. Sverige var en av många aktörer som bidrog till skeendet. En pusselbit i den historia som ledde fram till och möjliggjorde katastrofen.

I februari 1939 hölls ett möte på Karolinska institutet. 56 år senare skriver läkaren John Takman, en av de få som försvarade flyktingarna, en artikel i dagens nyheter.

"I den överfyllda salen var jag den förste av de fem talarna för den antifascistiska oppositionen. Jag hade inget

manus, jag överröstades busvisslingar och buanden, jag klubbades ner flera gånger av ordföranden för att jag, som han sa, inte höll mig till ämnet. Själv använde han sig av snäva fackliga argumentationer om judeimporten. Tio tysk-judiska läkare som gavs asyl, skulle

Heléne Lööw, överintendent vid Forum för levande historia.

enligt denna argumentering öka arbetslösheten bland svenska läkare. Jag har inget säkert minne av mer än två av de övriga talarna från vår grupp, Gunnar Inge och Gunnar Klackenbergs. Med motiveringen att en jude skulle tala i egen sak, vägrades Ester Lamm ordet efter omröstning."

– Dessa tio judiska läkare beviljades, efter de omfattande protesterna, inte inre-setillstånd eller arbetstillstånd i Sverige, berättade Helen Lööw.

Zanyar Adami, chefredaktör för Gringo, hade svårt att hitta de rätta orden.

– Mitt sätt att bemöta problem och allvar, har alltid varit med humor, men idag känns det som om det inte räcker till.

Det är 61 år sedan Auschwitz frigjordes, sex miljoner döda, det är svårt att förstå vidden, det är så abstrakt. Jag försökte att relatera det till något jag skulle känna igen. Jag tänker på en fullsatt arena med femton tusen människor. Då har man valt ut de här människorna för att de var kommunister, judar, handikappade och andra som ansågs avvikande. Om man sen skulle släppa ut gas och mörda alla femton tusen, vilken katastrof. Men sen står femton tusen till utanför och väntar och då ser man det igen, igen, och igen, 400 gånger. Först då kanske vi kan förstå vidden av vilken katastrof det var, och omvärlden visste

Zanyar Adami, chefredaktör för Gringo.

om detta, men ingen gjorde någonting.

Manifestationen på Raoul Wallenbergs torg hölls i närvaro av HKH Kronprinsessan och representanter för regering och riksdag, samt många överlevande från förintelsen.

Tillsammans tände de ljus för att hedra både överlevande och de som föll offer under andra världskriget.

Min mamma var en vandrerska

Berit Kalander från Malmberget, kom till Stallet i Stockholm och berättade om sin mor Anna.

– I unga år satt Anna i olika koncentrationsläger i Polen, bland andra Auschwitz. Anna kom till Sverige med de vita bussarna som samlade upp frisläppta fångar till olika uppsamlingsläger.

Berit skrev 1995, efter sin mors död, boken *Min mor fånge -4517*, som var baserad på moderns berättelser. Det var ett omedvetet led i Annas berättelser till sina barn, om att detta må ni berätta. Det är det Berit gör nu. Hon föreläser ofta om sin mors berättelser i skolor och som nu på Stallet i Stockholm.

– Min mamma var en vandrerska; hon sökte lycka och ömhet; hon sökte trygghet. Hon valde inte själv att stanna en kort stund på olika ställen, utan det var hennes

etniska bakgrund som gjorde att människorna runt henne spottade på henne, torterade henne och berövade henne rätten att vara och känna sig uppskattad som människa.

En av dem var den värtalige Adolf Hitler.

– Min mor var ingen arier, hon var inte värdig att finnas i det nya Tyskland, berättar Berit. Min mor blev skickad till Auschwitz – Birkenau tillsammans med tusen och åter tusentals romer där de skulle försvinna, utplånas, förintas från den här jorden. Brottet mamma hade begått mot Hitler, var att hon var född zigenare, ett folkslag som, menade många lärda, inte tar hårt på lidande och umbärande och som älskar att bo i

tält. Min mamma var bra åtta år när hon satt i koncentrationsläger.

Berit Kalander

Tio personer från romska organisationer, förvaltningar och politiker på resa i Turkiet.

Romer i Turkiet

Stockholms stad fick erbjudandet att låta tio personer från romska organisationer, förvaltningar och politiker resa till Turkiet för att träffa kommuner och romska organisationer.

Text och foto: *Lena Loiske och Domino Kai*

3L Projekt Management AB, en firma med många kontakter i Turkiet, har tillsammans med ett antal kommuner i Trakien, Turkiet fått pengar från EU:s Leonardo da Vinci-program. Stockholms stad fick erbjudandet att låta tio personer från romska organisationer, förvaltningar och politiker resa till Turkiet för att träffa kommuner och romska organisationer. Kulturförvaltningen organiserade urvalet av resenärerna. Efter mycket om och men (En tio dagars resa är en lång resa, och alla var inte beredda att vara borta så länge), hade vi en grupp som bestod av kulturborgarrådet Roger Mogert och borgarrådssekreteraren Calle Nathanson, Lena Loiske från Kulturförvaltningen, Ramona Melker och Per Beck från projektet Romer i Utbildning vid Sundbybergs folkhögskola, Jan Ottosson, ordförande på Romskt Kulturcentrum, Dimitri Florin från Antidiskrimineringsbyrån ROMA och Domino Kai, dramapedagog. I Istanbul anslöt Elin Strand, nuvarande föreståndare på Romskt Kulturcentrum, och hennes

man Adrian Marsh, som skriver på en doktorsavhandling om romsk historia.

I Trakien utgör romerna cirka 20 procent av befolkningen. Många av dem är integrerade och lever som vilken medborgare som helst. De kommer oftast från gruppen Roman, en grupp som funnits i Turkiet i många hundra år. Ännu fler, förmodligen majoriteten av romerna, som kom till Turkiet på 1930 talet, till exempel gruppen Gelgar, lever dock under svåra förhållanden. De var från början smeder, hantverkare, korgmakare, musiker och så vidare, men försörjer sig numera som grönsakshandlare, sopåkare, blomsterhandlare eller skoputsare. För musikerna finns det mycket jobb under turistsäsongen och de är också mycket populära på bröllop och fester. Man har inget bidragssystem utan borgmästaren brukar gå runt med mat och kol till de fattiga.

Målsättningen med resan var utbyte av erfarenheter och förhoppningen var att kunna starta arbetsmarknadsprojekt för de fattiga romerna. Problemet var att

man inte har något studiestöd. Vi hade långa diskussioner om hur den fattige skoputsaren skulle kunna sätta sig på skolbänken utan att ha någon inkomst. Vi förstod aldrig riktigt hur man menade. Man sa ofta "att man inte ska ge folket fisk, man ska lära dem fiska". Man sa också: "Romerna verkar inte vara intresserade av högre utbildning utan lever mera för dagen." "Men de är glada och sjunger ändå!" "När vi har bröllop, kommer de med glädjen!"

Vi träffade flera nystartade föreningar som hade kultur-, språk- och sociala frågor som sina huvuduppgifter. Man berättade om hur svårt det var att till exempel utbilda sig då man samtidigt knappt hade mat för dagen till familjen. Man ägnade mycket tid åt att stödja de fattigaste med bland annat kontakter med olika välgörenhetsorganisationer, kyrkor osv.

Vad kan romer i Sverige göra för att stötta romer i Turkiet?

Vi träffade många starka, underbara dansare och musiker som skulle göra succé på våra kulturevenemang. Ett kulturellt utbyte skulle vara mycket givande. På senare år har romerna i Turkiet börjat organisera sig. Vi träffade flera föreningar. Det intressanta är att även om Turkiet som stat inte kan söka EU-bidrag så kan enskilda föreningar tillsammans med organisationer i till exempel Sverige söka bidrag. Om de svensk - romska organisationerna utvecklar sina kontakter med de turkiska och stöder dem att bli starka, kan de så småningom starta egna arbetsmarknadsprojekt.

En romsk allkonstnär

Stefan Paul Taikon, konstnär, snickare, skulptör och silversmed, är född 1950.

– Jag tror att ordet gör oss till männi-

skor. Ordet är en kraft och som alla andra krafter har den två sidor och bör därför hanteras med respekt och ansvar. För mig är ordet ett av flera verktyg. Skrivet eller verbalt är det både mejsel och klubba med vars hjälp jag mejslar bort rädslans förhårdnade skal som omger mig. Jag vill tro att till slut leder detta arbete till att min aura belyser vem jag är inför mig

själv och omvärlden. För att detta skall lyckas måste det finnas ett klart uttalat Du och Jag.

Sedan nittiofem lever han som fri skapande allkonstnär.

– Gränser och hinder är till för att överskridas och detta vill jag manifestera genom att skapa mötesplatser. Jag uttrycker mig gärna genom existentiella symboler i det offentliga rummet.

Stefan Paul är även poet och han har gett ut "På väg hem", en bok med tankar och aforismer. È Romani Glinda kommer framöver att smyga in valda aforismer i varje nummer.

Stefan har även cyklat ensam genom Europa under ett år för att, som han säger "Själén behöver näring".

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

*Ilse Lindgren
och Aila Berg.*

Romska kvinnor i sykollektiv

På St: Görans gymnasium går åtta romska kvinnor en gymnasielkurs i sömnad. Tanken är att de ska sy de typiska finskromska klänningar som annars måste beställas från Finland.

– Det var kvinnorna själva som ville lära sig sy, berättar deras lärare Jonas Rapp. De ville kunna sy egna romska dräkter. Kursen startade vårterminen 2005, men det var förra hösten som de fick lokaler på St: Görans gymnasium.

– Det funkar jättebra här, berättar Jonas. Det är ju skradderiutbildning på hela den här våningen.

Även om kursen är gymnasial, är den inte helt komplett. Kvinnorna läser inga basämnen, men projektet följer studieplanen för hantverksprogrammet med inriktning skradderi, de läser bland annat bild och form, datorkunskap och försäljning och service.

Det är meningen att när kvinnorna avslutar sina studier till jul 2006 ska de sy kläder till försäljning i ett eget kooperativ.

– Det är en mycket rolig grupp att

arbeta med, säger Jonas. Det har hänt så mycket med dem bara under en termin. De har verkligen tillgodogjort sig utbildningen. De har lärt sig vikten av att vara noggrann och flera i den här gruppen kommer att blir mycket duktiga på att sy. De blir ypperliga sömmerskor.

Det hela startade med en gruppaktivitet i sömnad som hölls av Stadsmissionen 1999. Året därpå startade Stadsmissionen i samarbete med Integrationsförvaltningen "Romer på väg", ett projekt som sträckte sig över tre terminer. 2001 fortsatte det med heltidsstudier på Stadsmissionens folkhögskola i Liljeholmen och under 2002 pågick en förstudie till att starta ett socialt kooperativ. 2003 sydde kvinnorna olika produkter som såldes i Stadsmissionens second hand butik. 2004 blev Utbildningsförvaltningen projektägare och 2005 startade alltså den

nuvarande kursen.

– På kursen i Liljeholmen, fick jag lära mig grunderna om hur en symaskin fungerar och där sydde vi blusar och kjolar, säger Seija Lindgren, en av eleverna. På den här kursen får vi lära oss design och tillskärning. Min tanke är att gå vidare i studierna för att senare kunna arbeta

med sömnad. Det här är viktigt för mig och jag känner att jag kan föra detta vidare till andra unga kvinnor. Här kommer vi att lära oss att sy jeans och aftonklänningar.

Eleverna har även sytt handväskor och nu lär man sig hur man syr blusar.

Ilse Lindgren har just lagt upp ett mönster på ett tygstycke och ska hjälpa en av sina klasskamrater att klippa ut mönstret. Det är viktigt att mönstret ligger rätt och att blommorna och andra dekorationer på tyget inte hamnar upp och ned.

– Jag är intresserad av sömnad och har aldrig tidigare gått någon utbildning, men nu fanns det möjlighet att lära sig av en riktig lärare och det är jättekul. Jag har bara sytt romska kläder förut och nu är det roligt och intressant att få lära sig sy andra kläder.

Aila Berg har stora förhoppningar att finna ett arbete med sömnad.

– Om gruppen håller ihop efter avslutad kurs december 2006 kanske vi startar eget kollektiv.

Då kan vi ju ta upp beställningar och sälja. Här får man inte bara lära sig att sy, utan även design. Kanske kommer vi att ha en modeuppvisning till avslutningen.

Under alla åren har man gjort marknadsanalyser som visat på fördelen med att plaggen sys i Sverige.

Svarta Saffirer på turné i Sörmland

Ekilstuna tisd 21 mars kl 12.30 lunchkonsert. Sörmlands Musik & Teater • **Gnesta** tisd 21 mars, kl 19.00. Elektron • **Flen** onsd 22 mars kl 19.00. Tobbes Amazon • **Oxelösund** torsd 23 mars, kl 19.30-24.00 • **Katrineholm** fred 24 mars, kl 18.00-24.00. Inferno • **Nyköping** tisd 28 mars, kl 19.00. Nyköpings folkhögskola • **Strängnäs** onsd 29 mars, kl 19:00. Thomasgymnasiets aula • **Vagnhärad** torsd 30 mars, kl 18.30. Safiren • **Ekilstuna** fred 31 mars, kl 19.30 • **Vingåker** sönd 2 apr, kl 16:00. Kyrkans hus

MER INFO: Sörmlands Musik & Teater, tel 0155-24 70 90. info.smt@dll.se

Romsk kvinna kränkt i affär – får 65 000 kr

En livsmedelsaffär i Gävle har efter förhandlingar med ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO) gått med på att betala 65 000 kr till en finsk-romsk kvinna som behandlats illa i affären. Det var när kvinnan, som är från Torshälla, i somras besökte Gävle och skulle handla barnmat till sin 2-årige son som hon blev kränkt på grund av sitt etniska ursprung.

Kvinnan upplevde sig anklagad för stöld och att nedsättande omdömen användes om henne. När hon skulle betala varorna ryckte kassörska ifrån sonen en chokladrulle och ett handgemäng uppstod. Kassörskan tryckte på överfallslaromet och polis kom till platsen.

Båda parter gjorde polisanmälan och kvinnan vände sig därefter till ombudsmannen mot etnisk diskriminering (DO).

DO

Romsk ungdomsförening får pris

Text: Erland Kaldaras Nikolizsson

Romska Ungdomsförbundet delade vid sitt årsmöte den 18 februari 2006 ut utmärkelsen och priset Årets Romska Ungdom 2006. För tredje året i rad vill Romska Ungdomsförbundet visa sin uppskattning och uppmuntra fler romska ungdomar att engagera sig för att förändra sin och andras situation och omgivning till det bättre. Årets Romska Ungdom 2006 är en utmärkelse och ett stipendium på 10 000 kr.

Med utmärkelsen följer även ett ansvar att representera romska ungdomar vid större sammankomster och andra offentliga sammanhang.

Romska Ungdomsförbundet ger hela Sveriges samhälle möjligheten att nominera en romsk ungdom eller romsk ungdomsgrupp/förening till utmärkelsen. Enda kravet är att den/de nominerade skall ha utfört en insats som gör nytta för det romska samhället.

Årets mottagare är ungdomsföreningen Örebro Romska Träffpunkt som tilldelas utmärkelsen och priset på 10 000 kronor för sina insatser i stadsdelen Vivalla i Örebro.

Under hösten 2005 har föreningen Romska tjejgruppen i samverkan med stadsdelen städad och hållit rent i stadsdelen Vivalla som är ett invandrartätt bostadsområde med ett stort antal romska familjer. Tjejgruppens enkla men effektiva metod har gagnat såväl det romska som det svenska samhället i Vivalla och skapat en bättre attityd gentemot romska ungdomar.

Juryns motivering till priset:

"Genom ett enkelt sätt har ÖRT:s tjejgrupps engagemang lett samhället till en mer positiv attityd gentemot romska ungdomar".

Romska Ungdomsförbundet ser fram emot fler nomineringar inför nästa års utdelning.

Nominering kan göras skriftligen eller per mail. Gå in på förbundets hemsida www.rufs.org för mer information.

Anita Ibisevic, vänster, Marija Ibesevic, Milena Ibisevic, Adriana Gemaili, Samanta Gemaili och föreningens ordförande Naim Tahiri.

Veijo Baltzar, Sattu Gröndal och Hans Caldaras.

Romska författare möts

Författaren Veijo Baltzar från Finland och musikern och författaren Hans Caldaras från Sverige, möttes för andra gången i Stockholm under ett författarseminarium, den här gången i det anrika Nordiska Museet som i samband med utställningen Roster i Norden tillsammans med Norden i fokus arrangerade mötet.

Tillsammans med Sattu Gröndal, professor från Uppsala universitet, samtalande de bägge författarna om betydelsen av litteratur och framför allt om språkets betydelse för romsk identitet och kultur.

Veijos senaste bok Phuro (Den gamle), är en berättelse om två kusiner som måste fly från sina föräldrar på grund av kärlek. I boken berättar han om det romska arvet, om de traditioner, myter och lagar som håller ihop det romska folket.

– Jag kommer från finnskogarna och bygden Rautalampi i Finland och tillhör De vandrande romerna i Finland, berättar Veijo Baltzar.

Han är född i en bastu i staden Kuopio, av Savolax absolut fattigaste kvinna som, trots fattigdom och många barn, var en litterär kvinna, väl bevandrad i den europeiska litteraturen. Det var hon som lärde Veijo att läsa vid mycket unga år. Hon arrangerade

de ofta litterära soaréer tillsammans med sin barndomsvän Liisa Peura som blev en av de rikaste kvinnorna i Savolax.

– När jag var i 13 årsåldern och vandra runt med våra vagnar tillsammans med min familj, hade jag redan hunnit läsa de ryska, amerikanska och naturligtvis de finska klassikerna. Jag har upplevt både hunger och kyla, jag har upplevt oerhört stora sociala problem, men jag har samtidigt upplevt den andliga rikedom som fanns mellan de vandrande romerna i Finland. I den romska kulturen finns viktiga kännetecken som till exempel kollektivkänsla och respekt för varandra. Romer har stått utanför konkurrenssamhällets värderingar, om detta finns muntliga berättelser.

Litteratur om romer

– De romaner som skrivits om romer, där romer har haft huvudrollen, är oftast inte

skrivna av romska författare. Man ska inte ta detta skriftligen, men när en majoritetsrepresentant skriver om romer och deras liv, blir resultatet oftast en naiv karikatyr. För romer som vuxit in i den romska kulturen, är moralen en utgångspunkt för allt. Det är grunden till utbildningen. Vad jag vill säga med detta är att romerna bör själva skriva sina egna böcker, romaner och framför allt sin egen historia.

2002 bildades International Roma writers Association, IRWA, i staden Karis i Finland. Där enades man om förbundets utgångspunkt: att romer ska skriva sina egna böcker och romaner.

– Tanken bakom mottot är att det inte finns något folk utan egna författare, utan egna konstnärer, professorer och vetenskapsmän. Romernas språk är viktiga för romer, men de ska inte vara något hinder för skrivandet. Var och en ska skriva på det språk som faller sig naturligt. Självskriver Veijo på finska.

Litteraturen som verktyg

Det största problemet för romsk litteratur för närvarande är bristen på bland annat dramalitteratur.

– Det lilla som finns har inte de finska skolmyndigheterna ansett vara värt att ta fram som undervisningsmaterial i skolan. Dramalitteraturen skulle kunna vara ett sätt för romer att kommunicera med majoritetens befolkningen och myndigheterna. Man har gjort en hel del saker, men fortfarande är bilderna i undervisningsmaterialet för romska barn dockor, klädda i romska kläder. Det är inte rätt att romska barn som börjar skolan bara ska behöva läsa om blonda och blåögda barn. Det är viktigt för dem att kunna läsa om sin egen kultur och miljö. Det sägs även att 13-14-åriga romska ungdomar lämnar skolan på grund av att de inte orkar med längre. Det är väl inte så konstigt, för när de kommer till skolan negligerar man deras identitet. Vad romska skolbarn behöver är egen romsk litteratur.

Den allmänna uppfattningen bland majoritetsbefolkningen i Finland var länge att romer inte var kapabla till ett intellektuellt tänkande. Därför kom Veijos roman som en bomb.

– Min övriga produktion kom till för att jag hade något att säga. Redan tidigt hade jag tänkt att någon förändring måste komma till stånd och fram till i idag har jag skrivit 65 verk.

Hans Caldaras, sångare och författare, medverkade redan som sexåring i familjens folklöreensemble när de turnerade i Danmark under 50-talet.

– Det var där jag fick min blodade tand att ägna mig åt musiken i mitt vuxna liv.

Efter ett tag insåg Hans att han kunde använda sången som ett verktyg för att lägga saker på sin rätta plats. I sitt bagage hade han en rik erfarenhet av att bli sedd från ovan och att alltid bli betraktad av andra människors godtycke, värderingar och oftast negativa uppfattningar om det folk han tillhör.

– Jag upptäckte att jag kunde använda sången för att gå ut och upplysa och föreläsa på skolor, arbetsplatser, kyrkor, för pensionärer och på fängelser.

Hans började sjunga på sitt eget språk romanés i slutet av 60-talet. På den vägen har det varit sedan dess.

– Jag gör det framför allt för att dokumentera vårt språk och för att låta folk komma i kontakt med det på nära håll. É romani shib är ett språk som har förekommit i Sverige i flera hundra år. När någon frågar mig vilket mitt första språk är, har jag svårt att svara, både svenska och romanés är lika naturliga för mig, eftersom jag lärde mig dem samtidigt säger, Hans Caldaras.

Hans berättar att det romska språket är mycket viktigt för honom, framför allt då han är ute och reser och träffar andra romer i olika länder.

– Jag anser mig lyckligt lottat att jag behärskar språket romanés, att jag kan kommunicera med andra romer utan hinder i olika länder. Men det finns romer som inte talar romanés, det finns romer i Europa, och även här i Norden, som har

fråntagits sitt språk. Det har funnits lagar och förordningar som har förbjudit dem att använda sitt språk och då har deras första språk blivit det språk som talas i landet man bor i. Det är inte så länge sedan vi romer trodde att den som inte behärskade romanés inte var rom och det är en fördom i sig själv, men framför allt okunnighet. Idag vet vi alla, att om man identifierar sig som rom, är man rom.

Varje språk har sin magi som visar sig i människors kroppsspråk och röstnivå.

– En svensk som talar franska eller italienska, får plötsligt ett annat rörelsemönster, han eller hon använder händer, gestikulerar mer än vanligt, även rösten förändras mer än när det talar svenska, menar Hans.

Hans Caldaras berättar om boken "I Betraktarens ögon", en självbiografi som ingående berättar detaljrika skildringar om romers kollektiv seder och möten med storsamhället och som för övrigt är gripande. Hur mottogs boken av romerna?

– När ingen säger något och ingen kommenterar, det är största beviset på att boken är bra och accepterad. Och ingen har hitintill reagerat negativt, utan de som har läst boken har bara haft positiva

reaktioner. Det är ett bevis på att de upplever boken som verklighetstrogen och sann, samt att man framför allt känner igen sig i berättelsen.

Det var det som var meningen med boken att berätta sanningen och verkligheten utifrån hans egen uppfattning och referens.

– I boken berättar jag om mig själv, men även om min släkt, som min mor i sin tur har berättat för mig. Jag är ju uppvuxen i en gedigen berättartradition vilket inte var ovanligt bland romer.

Det är många som undrar hur han kan komma ihåg så mycket i boken.

– Det beror på att mamma memorerade i mitt minne alla de här upplevelserna och historiska minnena. Hon hade själv vuxit upp i en mycket rik berättartradition, hennes far var en fantastisk berättare. Tyvärr har denna tradition försvunnit även hos majoritetsbefolkningen.

Ungdomar i dag vet mer om sina idoler än sina familjers historia och det är skrämmande, för de kommer inte att ha något att berätta för sina barn. Alla människor bär på en historia som riskerar att gå förlorad om den inte berättas, säger Hans Caldaras.

Hans Caldaras talar om språkets betydelse.

Gunilla Lundgren, Jenny Lindblad, Styrbjörn Gustavsson, Amanda Eriksson, Janko Taikon och Jaqeline Taikon.

Förkämpar prisas på Nalen

Stiftelsen Hela Sverige - Artister mot Nazister delade på Nalen den 30 januari 2006 ut årets stipendier på 1 225 000 kronor till personer och organisationer som arbetar mot nazism.

– Jag beundrar er som är här, ni är hyvens. Det är vi som är era tjänare, sade Mickael Wiehe, som tillsammans med Thomas Ledin är initiativtagare till stiftelsen.

För fem år sedan, när stipendiet instiftades vid en artistgala i Globen, var högerextremismen på var mans läppar efter några våldsamma incidenter.

– För oss som sysslar med musik är hudfärg och ras löjväckande. Vi spelar med alla i hela världen. Alla artister som tillfrågades om de ville vara med på artistgalan i Globen ville vara med. Tolv miljoner kronor samlade vi in.

Nu får extremisterna inte lika stor uppmärksamhet längre. Deras marscher och protester framkallar bara en halv gäspning i dag, men det finns en hel pallett av högerextremistiska rörelser idag och samhället gör för lite i det avseendet, menar Mikael Wiehe.

Det största stipendiet på sex hundra tusen kronor gick till organisationen Expo.

Med motiveringen: Expo har, genom sitt tålmodiga arbete med att kartlägga högerextremismens organisationer och förgreningar, under lång tid gjort en oerhört betydelsefull insats i kampen mot nazismen i Sverige. Genom sina internationella kontakter utgör organisationen också en hörnsten i det europeiska samarbetet mot den växande fascismen. Genom opinionsbildning och rådgivning har de aktivt motverkat spridningen av högerextrema och rasistiska idéer, och gett stöd och uppmuntran åt personer som på olika sätt har konfronterat nazismen och högerextremismen. Expo tilldelas 600 000 kronor för sin verksamhet, varav 200 000 kronor är avsett för att utveckla skolverksamhet

– Vi har många runt om i landet som

arbetar för Expo. Dessa pengar ger oss möjlighet att arbeta vidare. Det är slitsamt att arbeta gratis, säger Daniel Olsson från Expo.

Boken om Sofia

Bokförlagen Tranan och Podium fick 200 000 kronor för att sprida boken Sofia Z-4515.

– Jag minns rödbetsoppan vid Sofias sjukbädd, berättar bokens författare

Gunilla Lundgren. Det var hennes man Janko som lagat den, men det var inte alltid som Sofia orkade äta den.

Boken Sofia Z-4515 tog tre år att göra och mycket fick göras om, bland annat teckningarna som var gjorda av Amanda Eriksson som arbetande med stort tålamod.

– Det blir lätt fel när man vill att allting ska vara tidstypiskt rätt, till exempel hur man knöt sina schalar och så vidare.

Sofia ville inte att barnen skulle bli ledsna av hennes historia.

– Det var något jag respekterade, det är ju en barnbok.

Sofias barnbarn Jaqeline var den som först började nysta i mormors förflutna.

– Sofia lärde mig tidigt vad vi människor är, vad överlevnad är och allt vad de gjorde i Polen. Hon visade mig allt vad jag behövde för att överleva i Sverige. Hon var en stark förebild med både moral och normer med respekt för andra. Hon hade medlidande. Jag minns när hon träffade två romer från Polen och gav dem mat. Tack Gunilla, som har hjälpt till att förverkliga min mormors dröm.

– Vi måste tala om vad som hänt, sade Styrbjörn Gustavsson förläggare på Tranan. Det har varit en fantastisk resa tillsammans med Sofia, Podium och familjen Taikon att få göra denna bok.

Pristagarna tillsammans med Mikael Wiehe och Tomas Ledin.

Sofia har berättat för sitt barnbarn om förföljelserna, trakasserierna, förnedringarna, tillfångatagandet och dödandet av människorna i koncentrationslägren i Polen, då frågar barnbarnet. "varför gjorde de det där?" . Då svarade Sofia, "Käraste du, det är den svåraste frågan av alla, jag kan inte svara på den." Och så är det, det finns ingen entydigt svar på den frågan. Men vi måste berätta och tala om vad som har hänt och därför känns det som en stor ära och det har varit en fantastisk resa tillsammans med Gunilla och Jenny, familjen Taikon och många andra att få göra och ge ut denna bok. Jag är oerhört glad och stolt för det.

Att boken dessutom har fått detta pris är otroligt fint. Vi ska göra vad vi kan för att se till att boken når alla barn och vuxna, för denna historia måste berättas.

Hoppas på stor spridning

Jenny Lindblad, Podium, talade.

– Jag är väldigt glad och stolt idag då jag står här med en bok för trots allt är böcker ett bra sätt att föra samtalet vidare om det här svåraste av allt om mörkret i sidorna och historien som vi inte får glömma bort. Jag vill först och främst

tacka Sofia Taikon som orkade berätta sitt livs historia så att det blev till en bok. Jag vill tacka familjen Taikon för att de tog emot mig i sitt hem och att de har hjälp till att göra det här till en fest. Det har inte varit ett tungt arbete, även om boken har många svåra minnen som kommer fram så har den varit som en fest att göra tack vare de här fantastiska människorna. Och för översättningen vill jag tacka Sandra Breshinska och Lars Demetri. Även om det behövs fler böcker i skolorna på romani, så hoppas vi att den här boken får större spridning än bara till romska hemspråkskretsar.

För det har varit väldigt tyst om romernas öden under förintelsen så vi hoppas att den sprids. Säger Jenny Lindblad från Podium.

Ytterligare 9 pris på 50 000 kronor samt två hedersutmärkelser delades ut till olika personer som engagerat sig i kampen mot nazismen. Bland annat fick Gunilla Lundgren priset för

Abraham Frischer

boken Z-4515, för att att boken ska spridas och användas i skolorna.

David Beitner fick priset för sina föredrag till ungdomar om sina upplevelser som koncentrationslägerfånge.

Flora Gladh fick även hon priset för att hon berättar sin historia från andra världskrigets Tyskland i svenska skolor och arbetsplatser. Hon har gjort otaliga resor till Auschwitz - Birkenau.

Även Abraham Frischer fick priset för sina otaliga föreläsningar i skolor och för sina orädda framträdanden i tv och tidningar för att motverka nazismen i Sverige.

– Detta pris är ett erkännande för allt lidande nazisterna har åsamkat mig. Priset är den bästa medicinen för mig. Jag var 16 år då jag hamnade på Auschwitz. Må nazismen försvinna från denna jord.

Abraham Frischer är över 80 år idag.

Ferens Göndör får också pris för sin vittnesbörd om nazismens illgärningar.

– Jag har lärt mig att det kan inte hända igen om vi respekterar varandra.

Artister mot nazisters styrelse: Mikael Wiehe, Tomas Ledin, Joppe Pihlgren, Martin Jonsson, Alice Bah Kuhnke, Maria-Paz Acchiardo (LO), Helena Johansson (TCO), samt Anders Larsson (United Stage Artist).

Mikael Wiehe

Den glade pristagaren Domino Kai får här priset av Olle Josephson.

Romsk aktivist får humanistpris

Under Svenska Humanistiska Förbundets årssammankomst på Gävle teater den 25 februari i år fick den romske aktivisten, skådespelaren, dansaren och föreläsaren Domino Kai Humanistiska förbundets pris på 10 000 kronor för "lovvärt intellektuellt arbete i sann humanistisk anda".

Det var ett härligt program Humanistiska förbundet satt ihop. En söndagseftermiddag förflöt i en inspirerande miljö. Förbundets ordförande, Anders Björnsson berättade att det var hundra år sedan förbundet startade.

– Det har hänt mycket med humanismen som idé under dessa år. Idag måste den handla om humanitet, en mycket aktuell uppgift när samhällen hotas av vapen, krig och okunskap, säger han.

Den musikaliska delen stod Åsa Wirdefeldt, violin, och John Bridge, marimba, för. Det var en spännande uppsättning med många klangfulla överraskningar.

Margareta Attius Sohlman, ordförande i Gävles lokalförbund, berättade lite om Gävles historia, den stora branden 1869 och hur under uppbyggnadsfasen de väl-

besuttna borgarna finansierade stora delar av den nya bebyggelsen, bland annat då Gävle teater som byggdes som en kopia av Parisoperan.

Ett mycket spännande föredrag om skillingtryckets historia hölls av Nordiska museets styresman, Christina Mattson. Ond bråd död var ett populärt tema och mest känd är Sinclairs visa från 1741. Den trycktes mer än hundra gånger. Det äldsta skillingtrycket är från 1853 och det finns 30 000 skillingtryck bevarade. Hon ackompanjerades av sångaren Peder Svan.

Priset till en ung som verkat i en sann humanistisk anda delades så ut till Domino Kai för spridning av romsk kultur i Sverige. Olle Josephson, styrelsemedlem, presenterade pristagaren och gav honom priset.

– Jag blev först mållös när jag reda på att jag skulle få priset. Det är ett stort erkännande och det känns fantastiskt. Tack juryn för det. Det är verkligen en push framåt. Jag delar detta pris med alla romska aktivister och kollegor.

Programmet avslutas med mer musik från violin och marimba.

Notiser sedan sist

Ny romsk sajt

Nyligen sjösattes ett projekt för att bevara romernas språk och kulturen. Romanés talas av små grupper i 42 europeiska länder, men det handlar oftast om en muntlig tradition och de som kan språket är ofta statslösa och utspridda, vilket innebär att språket nästan har försvunnit.

Detta är bakgrunden till varför universitetet i Manchester har börjat att transkriberat de många romska dialekterna för första gången. På den nya sajten kan man på en karta se var de olika dialekterna hör hemma och man kan lyssna på olika exempel av dem. Förhoppningen är att detta ska hjälpa det romska folket att komma överens om hur de olika orden ska stavas och samtidigt vara en resurs som leder till att språket accepteras av media och skolor.

– I Storbritannien har vi upptäckt att romska immigranter från Centraleuropa kontaktas av brittiska romer som bara kan några få ord romanés, sa professor Yaron Matras, chef den romska lingvistikprojektet vid Manchester universitet.

Sajten kommer även att ha ett chatttrum där romer från hela världen kan träffas. Ett problem är att romer i olika länder har anammat lånord från landet där de bor.

– Det kan vara lite svårt, men försök att eliminera så många icke-romska ord som möjligt i för att bli förstådd, säger Veliyana Chileva, en romsk student från Bulgarien som har arbetat med projektet i Manchester.

Adressen är:
www.llc.manchester.ac.uk/Research/Projects/romani

– Vi hoppas att detta kommer att inspirera regeringar i hela Europa att utveckla policy i utbildnings och kulturella frågor, säger professor Matras.

Romano Liloro

Romskt bibliotek på nätet

Det finns ett romskt online bibliotek, Rombiblio, som erbjuder utrymme till dem som tänker och skriver på romanés. Ett av syftena med sajten är att synliggöra romska författare och poeter. Adressen är www.rombiblio.org

Roma Network

Romsk kvinna valbar till senaten

Den 12 mars i år är det val i Colombia och för första gången ställer en romsk kvinna upp för inval i senaten. Dalila Gómez heter hon och tillhör PROROM, en romsk organisation som startades 1998 och som nu aktivt engagerat sig i landets politik. Organisationen strategi är att synliggöra och lyfta fram romernas rättigheter i Colombia. Dalila Gómez tillhör Mijháis klan och hon är Joskas barnbarn och Kloyas dotter. Hennes slogan lyder "Dalila till senaten, romer ge mig er hand".

Romani liloro

Oidentifierade döda

Bajram Haliti, ordförande för en romsk medborgarrörelse i Serbien, anklagar regeringen i Kosovo för brist på samarbetsvilja i hjälpen med att identifiera de kroppar som har hittats både i enskilda och i massgravar som hittades förra året. Han ber olika organ inom FN att sätta tryck på regeringen i Kosovo för att få en ändring till stånd.

Haliti talade även om behovet av en kartbok som innehåller information om alla romer som blev kidnappade och försvann under kriget i forna Jugoslavien i Kosovo. Halito sa också att han förhandlar att få fram en slutgiltig lista över alla försvunna och döda civila, soldater och poliser av romskt ursprung.

Romano Liloro

Vägrades boende på hotell

En finsk-romsk kvinna hade bokat en längre tids vistelse på Slagasta motell och värdshus. Då kvinnan skulle checka in fick hon besked att det bara skulle finnas rum för en natt, sedan var det fullt. Hotellet har betalat ett hundra tusen kronor som en del av en förlikning.

DO

Hotell stäms för diskriminering

Hotell Stat i Eskilstuna har blivit stämde för diskriminering av ett romsk par och deras två-åriga son. De nekades inträde med direkt hänvisning till att de är romer. Hotellet stäms på trehundra tusen kronor.

DO

Sibbarps camping stäms

DO har beslutat att stämma den tidigare arrendatorn för Sibbarps Camping för diskriminering av resande romer. De resande hade ringt i förväg och fick besked om att man inte behövde boka, men när de kom fram såg de stora fält med lediga platser, men de blir tillsagda att det inte finns någon plats.

DO

Hjälp till offer

The International Organization for Migration's, IOM, slutgiltiga rapport om dess humanitära och sociala program kommer i mars 2006. Rapporten kommer att tryckas och få en stor spridning för att understryka det stora antal romer som föll offer för nazisternas förföljelser och som fortfarande bor i extrem fattigdom i Central- och Östeuropa och för att sprida IOM's erfarenheter i att implementera ett storskaligt hjälpprogram för överlevande från förintelsen.

Romano Liloro

Gamla kära bilder berättar

Ett bröllopsfoto med Grantjas dotter Saveta när hon gifter sig med Wilhelm Taikon.

Kära läsare av Gamla bilder berättar, den här gången har vi fått ta del av Berit Kalanders privata bildarkiv. Hennes farfar Grantja Dimitri flyttade tidigt upp till Malmberget med sin familj och arbetade i malmgruvan. Grantja var för övrigt bror med Johan Dimitri Taikon. Nu visar vi ett bröllopsfoto med Grantjas dotter Saveta när hon gifter sig med Wilhelm Taikon. Bilden är troligen från 1940-41. Se på den handsyddas bruklänningen, pärladiademet i håret, tjustrarlockarna i pannan och brudkronan i spets. Är det inte vackert. Annat var det förr.

Vackra var även de som poserar på bröllopsbilden. Från vänster Våeule och hans hustru Klara, Rosa och Fardi,

Voršo och Joška, (tyvärr vet vi inte vem kvinnan är bakom Joška), Våeule samt Savetas föräldrar Grantjá och Tilda kallad Luba.

På den undre radens sitter sönerna till Våeule och Klara, Burta, Marco och Musse. Flickan är Astrid, syster till Savéta, även kallad Tuttan.

Det är underligt hur bilderna till slut kommer på plats. Vi har tidigare visat en bild på zigenarkapellet där alla bröder och kusiner är samlade på dansbanan i Borrby. Den gången var de stående. Nu få vi en bild av Berit, nederst på andra sidan, där samma personer poserar framför sina musikinstrument sittande på huk. Bilden är tagen av den berömda Österlenfotografen Fredrik Ohlsson.

Fredrik Ohlsson tyckte tydligen att Savéta och Rosa var fotogeniska. Här visar vi ett par bilder på dem. Brittans romska namn var Savéta. Tuttan (Astrid) poserar framför kameran här till höger. Tuttan är troligen brudtärna. Tack Berit och Ove Kalander för era fina bidrag!

En bild berättar så mycket, därför vill vi att ni läsare ska sända in era gamla bilder och berätta lite historia omkring dem. Vi publicerar bilderna i mån av plats. Givetvis returnerar vi era bilder. Skicka därför med fullständig namn och adress.

Kambensgryta med Polenta

Det här behövs till ca: 8 personer.

- 2 kg. Kamben
- 2 st. Gula lökar
- 1 st. Purjolök
- 1 st. Röd paprika
- 1 st. Gul paprika
- 1st. Grön paprika
- 500 gr. Champinjoner
- 3 st. Färska tomater
- 1 tub Tomatpuré
- 2 burkar. Krossade tomater
- Margarin, salt och peppar

Gör så här:

Skär isär kambenen, värm margarin i en stor stekgryta och bryn kambenen. Krydda när köttet fått färg, lägg på ett lock och låt köttet småputtra. Skär och skölj grönsakerna. När köttet brynts i femton minuter, lägg i paprikan och löken, låt småputtra i tio minuter. Lägg i alla de andra grönsakerna och de krossade tomaterna, låt småkoka tills köttet släpper från benen. (Är det mycket vätska i grytan låt det småkoka utan lock). Lägg i tomatpurén och låt koka ihop.

Det här behövs till polentan

- 2 dl. Polenta
- 1 l. Vatten
- Salt

Gör så här med polentan:

Vispa ner polenta och salt i det kokande vattnet, koka upp igen och låt småkoka i 5 minuter. Håll sedan upp polentan i en form med mitten hål (sockerkaksform tex.).

När polentan stelnat vänds formen upp och ner på ett fat

Smaklig måltid !

Prašavé thai Polenta

Gadó trubúl 8 ženengi

- 2 kg. Prašavé
 - 2 st. Gálbene purumá
 - 1 st. Púroro
 - 1 st. Gálbene piparka
 - 500 gr. Buréci
 - 3 st. Peredéči
 - 1 tubo Puré ánda peredéči
 - 2 kucía Litiardé peredéči
- margarina, lon thai piperi

Ker gadeá:

Šin le prašavé ánde tsiné kotorá, tačár é margarina ande jekh bari tipsía thai pek le prašavé te len fárba. Pala godeá, tho o lon thai o piperi, vušar jekh fedévosa thai muk te čírol lokés. Šin thai xaláv le zelenimáta.

Kana peklán o mas ande dešopanš minutsi, šor andré é piparka thai le purumá, muk te mai čírol ande deš minutsi. Pala godeá mai šor andré le káver zelenimáta thai le litiardé peredéči. Muk te čírol ži kai mukél o mas le kókala. (Te si o xabén preá paialó, muk te čírol bi fedévosa) mai tho andré o pure le peredéči thai muk te čírol ande jekh than te mai tsirútsa thulól.

Gadó trubúl kana čiravés é polenta.

- 2 dl. Polenta
 - 1 litra. Pai
- lon

Ker gadeá:

Čirav o pai, thaj šor andré e polenta thaj hamisár mišto. Muk te čírol pe dujtolé ánde panš minutsi. Šor é polenta ánde jekh angrustiáke forma. Muk te tsepenilpé, pála godeá bólde é forma pe jekh tiári.

Xan pe satimása.

Avsändare

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

B**Porto
Betalt**

Med sikte på framtiden

Grundutbildning för romer i Göteborg

En sammanhållen grundutbildning på heltid för dig mellan 16 och 45 år. Du har romskt ursprung och har gått i svensk skola vid något tillfälle tidigare, men inte avslutat dina studier. Kursen är till för dig som behöver förbättra dina kunskaper på grundläggande nivå och förbereda dig för vidare studier eller yrkesliv. Du får stöd och vägledning i att planera vidare. Du har möjlighet att ta betyg på grundläggande och/eller gymnasial nivå. Kursen sker i samverkan mellan Utbildningsförvaltningen och Vuxenutbildnings förvaltningen.

Kursinnehåll

Matematik grund • Samhällskunskap grund
Svenska grund • Svenska som andraspråk grund
Studieteknik • Fördjupad vägledning • Hem- och konsumentkunskap • Engelska

Kursstart 24 april • **Kurslängd** 22-40 v, heltid

Vill du veta mer? Kontakta:

Sima Millon - telefon 0707- 80 18 24
e-post: sima.millon@vuxenskolan.se

Åke Sandin - telefon 031-707 48 97
e-post: ake.sandin@vuxenskolan.se

Beryl Lyon - telefon 031-707 48 97
e-post: beryl.lyon@vuxenskolan.se

UTBILDNINGEN UTFÖRS
PÅ UPPDRAG AV

Göteborgs Stad
Vuxenutbildningen

Vuxenskolan
UTBILDNING INOM SV GÖTEBORG